

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת וירא

לדעת לקבל

**מה הסיפור של העקדה? הקב"ה רוצה שאברהם אבינו יעשה
משהו הדומה ל"מֶלֶךְ"? "וּמִזְרָעָךְ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמֶלֶךְ"! ואין
כל זה קשור לאיסלאם?**

הפסגה של אברהם אבינו

פרשת עקדת יצחק היא החלק האחרון של הסיפורים בתורה על אברהם אבינו. מיד לאחר פרשה זו, התורה עוברת לעסוק בדור הבא: היא מספרת על לידת רבקה, על קבורת שרה ועל חיפוש השידוך עבור יצחק.

אם כן, פרשת העקדה היא הפרשה האחרונה הממוקדת באברהם לפני שעוברים לדבר על יצחק, כאשר הסיפור עצמו מהווה את נקודת המעבר ביניהם. זהו סיפור משולב – הוא מדבר בעת ובעונה אחת על אברהם (העוקד) ועל יצחק (הנעקד).

לאור זאת, יש לראות את עקדת יצחק כפסגה של אברהם אבינו, כסיפור השיא של כל ימי חייו. חז"ל מספרים לנו שאברהם נתנסה בעשרה ניסיונות, ועקדת יצחק היא הניסיון האחרון והגבוה מכולם. ביטוי מובהק לכך שמדובר בפסגת חייו הוא שזהו הניסיון היחיד שהתורה מעידה עליו בפירוש בתחילתו: "וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם".

מה הסיפור של העקידה?

לאחר שראינו את מקומו של הסיפור בחיי אברהם, נצלול פנימה אל מהותו של הניסיון עצמו. במבט ראשון, כל הסיפור הזה נראה תמוה לחלוטין.

אנו יודעים הרי ממקומות רבים בתורה שהקב"ה שונא ומתעב את עבודת המולך. התורה חוזרת ומזהירה באיסור חמור: "וּמִזְרָעָךְ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמֶלֶךְ" (ויקרא יח, כא). ה' אינו אוהב שהורים מקריבים את הילדים שלהם, והמעשה הזה מוגדר כתועבה.

בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א

אם כן, מדוע כאן פתאום הקב"ה מבקש מאברהם לעשות דבר דומה? אמנם אנו יודעים שבסופו של דבר ה' עצר את אברהם ולא רצה שהוא יקריב את בנו בפועל, אבל עובדה זו דווקא מגדילה את התמיהה: אם ה' לא רוצה את זה, ואם אנו יודעים בבירור שהוא מתעב את הרעיון של הקרבת ילדים, אז מדוע בכלל ליצור את כל הסיפור הזה?

סיפור העקדה הוא סיפור מכונן שאנו מחנכים עליו את ילדינו, והם גדלים עליו מילדות. זהו הסיפור שמבטא את ההתמסרות לה' מול כל הרצונות והנגיעות האישיות שלנו. אך צורת ההתמסרות הזו טעונה הסבר עמוק: האם אנו באמת מחנכים את הילדים שלנו לכך שבאשר ה' ירצה דברים שלא נכון לרצות אותם – אנו נתמסר אליו ונבצע אותם? למה לצייר ציור כזה מלכתחילה? איזה מין חינוך זה, לצייר שה' עלול לרצות דברים שהם תועבה, ואנחנו נצטרך להתמסר אליהם?

בין עקידת יצחק לתפיסת האיסלאם

השאלה הזו נעשית חריפה ונוקבת עוד יותר על רקע תרבות האסלאם שאנו חיים בסמיכות אליה. תרבות האסלאם היא תרבות שמחנכת למוות. בתפיסה שלהם, הדגש המרכזי הוא שההתמסרות לאל צריכה להיות טוטאלית ועוצמתית יותר מאשר טוב הלב של האדם.

כמובן שהיהדות רחוקה מתרבות רצחנית זו כרחוק מזרח ממערב. התורה שלנו היא תורת חיים, והקב"ה חפץ בחיים ולא במוות. ואם כן, דווקא בגלל המרחק העצום הזה, עלינו להעמיק במשמעותה הפנימית של עקדת יצחק. אנו חייבים להבין את הסיפור נכון, כדי שהוא לא יצטייר לנו במבט שטחי כדומה במקצת למה שאנו רואים אצלם.

והאלקים ניסה את אברהם

אפשר לומר שבאשר הקב"ה פנה אל אברהם וביקש ממנו להעלות את יצחק לעולה, הוא הודיע לו מראש שמדובר בניסיון, וזו הסיבה לכך שהתורה פותחת ומעידה במפורש בתחילת הפרשה: "וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם".

מראש הכל היה גלוי וברור לאברהם. ה' לא ביקש ממנו מעולם לשחוט את בנו בפועל, אלא סיפר לו שהוא רוצה לבחון את המוכנות שלו – האם הוא מסוגל להגיע למקום של ההתמסרות לה' עד הסוף, מעל לכל החשבונות. אברהם מצידו נדרש להראות לקב"ה שהוא אכן אוחד במוכנות הגמורה הזו. המטרה לא הייתה המעשה בפועל, אלא עצם היכולת לבטא לה' את מסירות הנפש הפנימית שלו. אם הוא יצליח להביא את עצמו אל המוכנות הזו, הוא יעמוד בניסיון.

כך אכן קורה בסוף הסיפור, כאשר המלאך עוצר את אברהם וה' אומר לו: "עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֶה אֱלֹהִים אֶתָּה". ה' אומר לו: ביטאת היטב ובשלמות את המוכנות שלך להתמסר, ובכך עמדת בניסיון בהצלחה.

כאשר אנו שמים לב לכך שכל הסיפור מתחילתו ועד סופו עוסק במוכנות הנפשית של אברהם ולא בעשייה של עקדת יצחק בפועל, הפרשה כולה כבר מקבלת 'המתקה'.

כיצד מקבלים נכון?

כדי להבין את העומק של הדברים, נפתח במשל פשוט מהחיים.

כאשר אדם נותן מתנה לחבר שלו, מתעוררים אצלו שני צדדים: מצד אחד, הוא באמת רוצה לתת את המתנה בלב שלם. הוא שמח בעצם הנתינה שלו, ורוצה לתת לחבר מכל הלב בלי שום קשר לתגובה שלו.

מצד שני, הנותן רוצה שהחבר ידע להכיר תודה ולהכיר בכך שהוא קיבל כאן מתנת חינוך שלא מגיעה לו ולא 'שייכת' לו. במידה והמקבל לא יודע להכיר תודה, ולא יודע לשים לב לחדש שעשו עימו, הנותן מרגיש שחבל שהוא נתן את המתנה, כי במקום להפוך את המקבל לטוב יותר היא הפכה אותו ליותר אגואיסט ויותר מגעיל.

אם נסכם את המצב הזה: מצד אחד הנותן רוצה לתת בלי שום קשר לתגובה של המקבל, הוא פשוט רוצה להשפיע עליו בלי שום תנאים ומכל הלב. אבל מצד שני, כאשר המקבל לא יודע לקבל את הדברים בצורה בריאה, הנותן מרגיש שהוא לא שמח בנתינה שלו ובמידה רבה אפילו מתחרט עליה. הוא מרגיש שבכך שהוא העניק לו את המתנה, הוא בעצם הפך את החבר שלו ל"נצלן".

שני הצדדים בסיפור העקידה

מכאן אנו עוברים אל סיפור העקדה. בפרשה זו שני הצדדים שראינו במשל בולטים מאוד, והם נמצאים באיזון מושלם. לאורך סיפור העקדה מופיעים בדיוק חמישה שמות הוי' וחמישה שמות אלקים. יש כאן חלוקה ברורה: לפני העקדה בפועל, כל עוד אברהם נמצא בדרך אל ההר, מופיע רק שם אלקים. לאחר מעשה העקדה, כשהמלאך קורא אליו, מופיע שם הוי'.

החלוקה הזו בשמות מייצגת את שני הצדדים שקיימים אצל הנותן:

שם הוי' מבטא את הרצון הפשוט של הקב"ה לתת לאברהם את יצחק במתנה מכל הלב. הנתינה הזו מגיעה בלי שום קשר לשאלה כיצד אברהם יקבל אותה. ה' אוהב את אברהם ורוצה להשפיע לו את כל הטוב שבעולם.

שם אלקים מבטא את הרצון של ה' שאברהם יידע כיצד לקבל את המתנה הזו, ויגיב אליה בצורה נכונה ובריאה. ה' רוצה שהמתנה הגדולה שהוא נותן לאברהם לא תהפוך אותו לאדם פחות טוב ממה שהוא היה לפני כן.

לקבל מתנה באמת

כאשר ה' נותן לאברהם מתנה, הוא רוצה לראות שהיא משפיעה עליו לטובה ומביאה אותו לרצות לתת בעצמו. במידה וה' נותן לאדם מתנה, והמקבל תופס אותה חזק מדי לעצמו ומפתח כלפיה רכושנות, בעצם יוצא שה' לא הצליח לתת את המתנה באמת, והמקבל לא הצליח באמת לקבל אותה.

הדבר דומה להורים שקונים מתנה יפה לילד שלהם. אם כתוצאה מהמתנה הזו הילד הופך להיות לחוץ, כעסן וטרוד כל הזמן בשמירה עליה – בבחינת "מרבח נכסים מרבה דאגה" – ההורים מתחרטים על המתנה שלהם. הם מרגישים: את מה שבאמת רצינו לתת לו לא הצלחנו לתת, ואת מה שהילד היה אמור לקבל הוא לא הצליח לקבל.

מתנת החיים

הדברים הללו נוגעים באופן ישיר לחיים של כל אחד מאיתנו. כל אחד מאיתנו מקבל מהקב"ה את החיים במתנה גמורה, וה' שמח לתת לנו חיים ולהשפיע עלינו כל טוב בכל רגע.

אבל ה' רוצה גם שאנחנו נצליח לקבל את המתנה שלו בצורה הנכונה. כאשר אנו זוכרים ומרגישים שהחיים שלנו הם מתנת חיים מה', ואנו לא מנסים "לתפוס" אותם חזק, להיות לחוצים עליהם ולשמור אותם רק לעצמנו, אנו מצליחים לקבל את המתנה בצורה בריאה וטובה. במצב כזה אנו משתחררים מהלחץ על עצמנו, וה' שמח במתנה שהוא נותן לנו.

אור חדש על סיפור העקידה

לאור זאת, כל ההסתכלות שלנו על פרשת העקדה מתהפכת לחלוטין, והיא מקבלת אור חדש לגמרי. במקום להסתכל על הסיפור הזה כסיפור שבו ה' רוצה שאברהם ישחוט את בנו, כעת אנו מבינים שזהו סיפור שבו ה' רוצה לתת לאברהם את המתנה שלו בשלמות.

הקב"ה רוצה שאברהם ישמח במתנה שלו, ביצחק. ה' רוצה שהקשר של אברהם עם יצחק יהיה מרומם כי הוא יהיה חלק מהקשר עם ה' ולא קשר טבעי שה' לא מופיע וניכר בו. בסיפור העקדה ה' מראה שהוא רוצה להעניק לאברהם מתנה שלא תלחץ אותו, אלא תהפוך אותו להיות דומה לקב"ה – אדם ששמח לתת בעצמו מכל הלב.

חינוך לעקידת יצחק

ישנם אנשים הטוענים כיום שלא טוב לחנך את הילדים על סיפור עקדת יצחק, משום שהתמסרות חריפה כל כך עלולה להזיק להם מבחינה חינוכית. אך האמת היא, שהטענה הזו מגיעה בדיוק מתוך הגישה שאותה בא סיפור העקדה לשלול. התנגדות כזו נובעת מתוך לחץ גדול על החיים, ומתוך פחד ודאגה קיומית.

עקדת יצחק באה ללמד אותנו לדעת לשחרר. היא מלמדת אותנו לשמוח במתנות שה' נותן לנו, לשים לב לנותן שנמצא מאחוריהן, ומתוך כך לשמוח לתת בעצמנו ללא מחסומים.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

